Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερούται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemi prez 15-18 vek (Η κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.)

Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

doi: [10.12681/makedonika.1031](https://doi.org/10.12681/makedonika.1031)

Copyright © 2015, Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βασδραβέλλης Ι. Κ. (1972). Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemi prez 15-18 vek (Η κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.). *Μακεδονικά*, 12, 534–536. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1031>

Στό Δ' και τελευταίο κεφάλαιο, με τον τίτλο «Η εποχή του Καποδίστρια» και σε 10 ενότητες, περιγράφονται η οργάνωση των πρώτων χιλιάρχιων και οι επιχειρήσεις για την καταστολή της πειρατείας, οι διαμάχες που προέκυψαν από την κυβερνητική απόφαση διορισμού του Τόλμου Λιάζου ως χιλιάρχου των Μακεδονοθροσσευμένων και τον παραμερισμό των Καρτασαίων, ο διορισμός τέλους του Τσάμη Καρτάσου ως χιλιάρχου, η διάλυση του στρατοπέδου των Θηβών, η μάχη της Πέτρας, η εφαρμογή του νέου στρατιωτικού κανονισμού και ο θάνατος του Γέρο-Καρτάσου. Το κεφάλαιο και το όλο έργο κλείνει με βιογραφία του αγωνιστού, όπως περιέχεται σε αίτηση του γιου του Τσάμη (1.1.1866) προς την Κυβέρνηση για βελτίωση της οικονομικής του καταστάσεως.

Πρόθεση του συγγραφέα, όπως και προλογικά αναφέρεται, είναι να εξουδετερώσει την ιστορική αδικία που έγινε σε βάρος του αγωνιστή Καρτάσου. Και η πρόθεση αυτή, όπως και η απέραντη εκτίμηση και αγάπη που τρέφει για τον ήρωα, είναι διάχυτη σε όλες τις σελίδες της μελέτης του. Αυτό όμως δεν τον εμποδίζει να τεκμηριώσει και επιστημονικά την έρευνά του, στηρίζοντάς την στην μελέτη αρχείων, πηγών και πλούσιας βιβλιογραφίας. Μερικές φορές, βέβαια, οι κρίσεις του για την θέση άλλων ιστορικών που αναφέρονται στα γεγονότα που εξιστορεί, υπαγορεύονται από την συναισθηματική του τοποθέτηση απέναντι στην μορφή του αγωνιστή Καρτάσου, που πρέπει να ανακαταρθή από τις σκιές και να αποδεσμευθί από κάθε ιστορική ευθύνη. Αυτό οδηγεί στο να χαρακτηρίζεται π.χ. ο Χρ. Περραιβός σαν ιστορικά αναξιόπιστος, σε μία γενίκευση κρίσεως (σ. 78, υποσημ. 168), και στο δισταγμό να έρμηνευθί το περιεχόμενο της επιστολής Καρτάσου προς το 'Εκτελεστικό (γραμμένης από τον ήγούμενο 'Αλύπιο και υπογραμμένης από τον Καρτάσο σχετικά με τα δεινοπαθήματα της Μονής Ευαγγελισμού της Σκιάθου), επιστολής που χαρακτηρίζεται από τον συγγραφέα ενδιαφέρουσα μόνον, αλλά παράδοξη και επίμαχη (σ. 94).

Γενικά η μελέτη, που συμπληρώνεται με 4 σελίδες βιβλιογραφίας και πίνακα ονομάτων και λέξεων (10 σελίδες), αποτελεί αξιόλογη συμβολή στην μελέτη της νεοελληνικής ιστορίας, ιδιαίτερα γιατί αναφέρεται στο γεγονός της Έθνεγερσίας στο χώρο της Μακεδονίας, που η συμβολή της στον αγώνα υπήρξε ουσιαστική, τόσο για τα γεγονότα που εκεί διαδραματίστηκαν, όσο και για τις ήγαιτικές φυσιογνωμίες που ανέδειξε, πολλές από τις οποίες αποτύπωσαν την σφραγίδα τους, όπως η οικόγένεια των Καρτασαίων, στις επαναστατικές εξελίξεις στην νότια 'Ελλάδα.

ΕΛΕΓΘΕΡΙΑ Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemī prez 15-18 vek (Η κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.), Σόφια 1971.

Η ανωτέρω εργασία εξεδόθη από τη γνωστή ιστορική της Σόφιας κ. Bistra Cvetkova και αναφέρεται εις το θέμα των κλεφτών (χαϊντούκων) της Βουλγαρίας κατά την ανωτέρω περίοδο, κατά την οποία όλοι αι βαλκανικοί χώροι είχαν υπαχθί υπό τουρκικήν διοίκησιν. Η εργασία αυτή διαφωτίζει μίαν σκοτεινήν περίοδον της ιστορίας των βαλκανικών κρατών, διά την οποίαν όλοι οι λαοί της Βαλκανικής καταβάλλουν προσπάθειες να διαφωτίσουν αυτήν διά της εκδόσεως τουρκικών ιστορικών εγγράφων (πηγών), που εύρισκονται εις διάφορα αρχεία. Έγγραφα σάν αυτά έδημοσίευσα και εγώ αρκετά εις διάφορες ιστορικές εργασίες περί Μακεδονίας κατά τα τελευταία χρόνια. Αυτό είναι γνωστόν εις τους ιστορικούς των Βαλκανίων, αλλά και άλλων χωρών της Ευρώπης και της 'Αμερικής και πολλές κριτικές εγγράφησαν σε επιστημονικά περιοδικά, οι ασχολούμενοι δέ με παρόμοια

θέματα καλόν είναι νά λάβουν γνώσιν, διότι ἐκεῖ θά εὕρουν ὑλικόν ἄγνωστον καί ἀνέκδοτον ἔως τά τελευταῖα χρόνια, πού θά τοὺς φανῇ χρήσιμον.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐργασίαν τῆς Ἡ Βουλγαρίας ἱστοριογράφος γράφει τὰ κατωτέρω εἰς τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν (σ. 9) μὲ μετάφρασιν εἰς τὴν ἀγγλικὴν (σ. 390): «Μεγαλύτερας δυσχερείας εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν παρουσιάζουν αἱ δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Βασδραβέλλη μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῶν ἐγγράφων τῶν ἱεροδικειῶν Θεσσαλονίκης καὶ Βεροῖας (Ἱστορικά Ἀρχεῖα Μακεδονίας. Α', Ἀρχεῖον Θεσσαλονίκης (1695-1912), Θεσσαλονίκη 1952. Β', Ἀρχεῖον Βεροῖας-Ναούσης (1598-1886), Θεσσαλονίκη 1954). Καὶ εἰς τὴν πλέον ἐπιφανειακὴν χρησιμοποίησιν τῶν μεταφράσεων τούτων, αἱ ὁποῖαι δὲν συνοδεύονται ὑπὸ φωτοτυπιῶν κ.λ., εἰς τὸν εἰδικὸν προκαλοῦν ἀμφιβολίας διὰ τὴν ἀκρίβειάν των. Ἡ μετάφρασις διὰ τρίτης χειρὸς ἔχει πάντοτε τὰ τρωτά της. Ἐν προκειμένῳ αἱ μεταφράσεις ἐγένοντο ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως τοῦ Ἰωάν. Βασδραβέλλη. Τὰς ἐπεξεργάσθη ἡ Ἰ. Καλόντοβα μὲ σοβαρὸν στυλιζάρισμα (;), ὥρισμένων ἐξ αὐτῶν γενομένων ὑπ' ἐμοῦ».

Ἀπαντῶ εἰς τὴν Β. Cvetkova. Ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἐχρησιμοποίησε τὰ μεταφρασμένα τῇ μερίμνῃ μου τουρκικὰ αὐτὰ πολῦτιμα εἰς τὴν ἐπιστήμην ἔγγραφα, ἔπρεπε νά λάβῃ τὸν κόπον νά ἀναγνώσῃ τὸν πρόλογον καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἀρχαίων συλλογῶν, ὅπου θά ἔβλεπε τὸ ἱστορικὸν αὐτῶν τῶν μεταφράσεων τῶν τουρκικῶν ἐγγράφων καὶ θά ἐπιθετο, φρονῶν, ἀπόλυτα—διότι τὴν θεωρῶ καλῆς πίστεως—ὅτι αὐτὰ ἔχουν μεταφρασθῇ μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν, θά ἔλεγα σχολαστικότητα, εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ Ἑλλήνων σοβαροῦς ἐπιστήμονας, ἀποφοίτους τοῦ τουρκικοῦ πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ἀειμνήστους νομομαθεῖς δικηγόρους Θεόδωρον Συμεωνίδην καὶ Χαρίτων Ἐμμανουηλίδην, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν ἄριστον τουρκολόγον Λάζαρον Μαιζορίδην, διευθυντὴν τοῦ μεταφραστικοῦ Γραφείου Θεσσαλονίκης, διατελέσαντα μάλιστα καὶ δικαστὴν (καντὴν) ἐπὶ τουρκοκρατίας εἰς τὸ Ἱεροδικεῖον Θεσσαλονίκης, γνωρίζοντα πλην τῆς γλώσσης καὶ τὸ σύνολον τῆς τουρκικῆς διοικητικῆς καὶ νομικῆς ἐπιστήμης. Καὶ ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ αἱ μεταφράσεις αὐταὶ ἠλέγχθησαν ἀπὸ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ διακεκριμένων τουρκολόγων ἐπιστημόνων, τοῦ Δημητρίου Δίγκα, σπουδάσαντος τὸ δίκαιον εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν Κωνσταντινουπόλεως καὶ διατελέσαντος βουλευτοῦ τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης εἰς τὴν τουρκικὴν βουλὴν, καὶ Κωνσταντίνου Τσώπρου, δικηγόρου, ἀποφοίτου τῆς Σχολῆς Ἰνταντιέ (Μοναστηρίου) καὶ ἐπισήμου διερμηνέως τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου Θεσσαλονίκης. Τρίτον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος Μιχαὴλ Λάσκαρις, καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Μέσων καὶ Νεωτέρων Χρόνων τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, λίαν γνωστός εἰς τοὺς Βουλγάρους ἐπιστήμονας. Ὁ κ. Δίγκας ζῆ ἀκόμη διανύων θαλερὸν γῆρας. Ὡς ἔγραψα καὶ ἀλλάχου ἡ ἐπιμέλεια τῆς συγκεντρώσεως, διαφυλάξεως καὶ ἡ εἰσήγησις τῆς μεταφράσεως ἀνήκει, ὡς εἶναι ἄλλωστε γνωστόν, εἰς τὸν γράφοντα.

Ἡ κ. Β. Cvetkova ἐρωτᾷ εὐλόγως διατί δὲν ἐδημοσίευσαι εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο τόμους φωτοτυπίας τινάς. Ὅταν ἤρχισα αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, μόλις εἶχον ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον, ὅπου εὕρισκόμην μετὰ τῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος ἀντιμετωπίζοντας τοὺς εἰσβολεῖς πού ἐπεβουλεύοντο τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος μου, ὅπως θά ἔπραττε κάθε πολίτης ἐλεύθερος. Μετ' ὀλίγον ἡ Θεσσαλονίκη εἶχε καταληφθῇ ἀπὸ τὸν Γερμανοὺς καὶ τοὺς συμμάχους τῶν, ἡ δὲ ἐχθρική στρατιωτικὴ διοίκησις εἶχε διατάξῃ τὴν παράδοσιν τῶν ὑπὸ τῶν καταστημάτων καὶ πολιτῶν κατεχομένων φωτογραφικῶν μηχανῶν, ραδιοφῶνων, ὅπλων κ.λ. ἐπὶ ποινῇ ἐκτελέσεως πάντων τῶν ἀποκρυπτόντων καὶ μὴ παραδιδόντων ταῦτα. Τὰ ἐχακτήρισαν λεῖαν πολέμου οἱ λεηλατήσαντες τότε ὅλην τὴν Εὐρώπην Τεῦτονες. Ὑπῆρξα καὶ ἐγὼ θῦμα καὶ τοιουτοτρόπως ἀπώλεσα μίαν φωτογραφικὴν μηχανὴν Laika κατάλληλον διὰ φωτογράφησιν ἐγγράφων.

Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν εἰσβαλόντων ἐχθρῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐπάνοδον τῆς

φυγαδευθείσης ἐλευθερίας εἰς τὴν πατρίδα μου — καὶ νομίζω ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ τὸ γνωρίζῃ ἡ Β. Cvetkova — ἐδημοσίευσα ἄλλας τρεῖς ἐργασίας ὅπου ὑπάρχουν μεταφράσεις καὶ φωτοτυπίες πλείστων τουρκικῶν ἀρχεῖακῶν ἐγγράφων, τὴν ἀκρίβειαν τῶν ὁποίων δύνανται νὰ ἐξακριβώσῃ ἡ συγγραφεὺς, ὥστε νὰ μὴ ἔχη καμίαν ἀμφιβολίαν.

Τὰ βιβλία ταῦτα εἶναι: α) 'Ιστορικά 'Αρχεῖα Μακεδονίας. Γ'. 'Αρχεῖον Μονῆς Βλαττάδων (1436-1839), Θεσσαλονίκη 1955. 'Υπάρχουν ἐκεῖ ὀκτὼ φωτοτυπία πρωτοτύπων φερμάνων ἀνεκδότητων μετὰ τῶν σχετικῶν μεταφράσεων εἰς τὴν ἐλληνικὴν, ὡς καὶ ἄλλαι τέσσαράκοντα τέσσαρες μεταφράσεις. β) Τουρκικά Ἐγγραφα περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ 'Αγῶνος, Θεσσαλονίκη 1958, ὅπου ὑπάρχουν τρεῖς φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων μετὰ μεταφράσεων, ὡς καὶ ἑκατὸν εἰκοσι ὀκτὼ μεταφράσεις τουρκικῶν ἐγγράφων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. γ) 'Αρματολοὶ καὶ κλέφτες εἰς τὴν Μακεδονίαν, β' ἐκδ., Θεσσαλονίκη 1970, ὅπου ὑπάρχουν δύο φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων μετὰ μεταφράσεων, ὡς καὶ πεντήκοντα ἔγγραφα μεταφρασμένα ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν ἐλληνικὴν, τὰ ὅποια, ὡς νομίζω, ἐνδιαφέρουν ἐξαιρετικὰ τὴν Βουλγαρίδα συγγραφεῖα ἀσχολουμένην μὲ τὸ θέμα τοῦτο. δ) Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, γ' ἐκδ., Θεσσαλονίκη 1967, ὅπου ὑπάρχουν 4 φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων (πίν. XXI, XXII, XIII, XIV) καὶ μεταφράσεις αὐτῶν εἰς τὴν ἐλληνικὴν, ὡς καὶ πλῆθος ἄλλων παρομοίων ἐγγράφων μετὰ τῶν σχετικῶν μεταφράσεων, τὴν ἀκρίβειαν ὡς καὶ τὴν σημασίαν τῶν ὁποίων ἔκριναν πλείστοι ὡς γνωστὸν τουρκολόγοι Εὐρωπαῖοι, 'Αμερικανοὶ, Τούρκοι καὶ φυσικὰ 'Ἕλληνες.

Δὲν νομίζω ὅτι χρειάζονται περισσότερες διευκρινίσεις ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος.

ΙΩΑΝ. Κ. ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗΣ

A. I. Ivanov, *Literaturnoe nasledie Maksima Greka. Charakteristika, atribucii, bibliografija* (= 'Η φιλολογικὴ κληρονομία Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ. Περιγραφή, κατηγορία, βιβλιογραφία), Leningrad (ἐκδ. Institut Russkoj Literatury) 1969, σελ. 248 + 2 εἰκ. ἐκτὸς κειμένου.

1. 'Η προσωπικότης Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ καθίσταται ὁλονὲν καὶ περισσότερο ἀντικείμενον σοβαρᾶς μελέτης, ὡς ἡ τοῦ Α. Ι. Ivanov, προερχομένη ἐκ τοῦ κύκλου τῶν βυζαντινολόγων τοῦ Λένινγκραδ. 'Ο συγγραφεὺς εἰργάσθη ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ κορυφαίου εἰδικοῦ εἰς θέματα παλαιορωσικῆς φιλολογίας D. S. Lihaδov, ἀντ. μέλους τῆς 'Ακαδημίας 'Επιστημῶν τῆς Σοβιετικῆς 'Ενώσεως (σ. 2 καὶ 3).

Τὰ ἔργα Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς ἐκδόσεως, εἰς τρεῖς τόμους, τῆς Θεολογικῆς 'Ακαδημίας τοῦ Καζάν (1859-1862). 'Εκτοτε καὶ μέχρι σήμερον μεμονωμέναι ἐκδόσεις ἔργων Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. 'Ενταῦθα ὁ Α. Ι. Ivanov ἐξετάζει τὴν προσωπικότητα καὶ κυρίως τὴν φιλολογικὴν κληρονομίαν, τὴν καταλείψαντες εἰς τὴν 'Επιστήμην ὑπὸ τοῦ 'Ελληνος 'Αγιορείτου μοναχοῦ.

2. Εἰς τὰς προεισαγωγικάς σημειώσεις «ἐκ τοῦ συγγραφέως» (σ. 3-4) Μάξιμος ὁ Γραικὸς χαρακτηρίζεται «Ρῶσος συγγραφεὺς τοῦ 16ου αἰ.» (σ. 3). 'Η ἀναφερομένη ἀνωτέρω ἐκδοσις τῶν ἔργων Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ (Καζάν 1859-1862) χαρακτηρίζεται, καὶ ὑπὸ τῶν πρὸ τοῦ Α. Ι. Ivanov ἀσχοληθέντων μὲ τὸ ἔργον τοῦ 'Αγιορείτου λογίου, ὡς «μὴ ἱκανοποιητικὴ» τὸσον ἐπειδὴ δὲν συνεκεντρώθησαν ἅπαντα τὰ χειρόγραφα, ὅσον ἐπίσης καὶ διότι ἐξεδόθησαν κατὰ τρόπον μὴ ἐπιστημονικόν (σ. 3). 'Εν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ ἀσχοληθέντες ἐπιστήμονες ἐθεώρησαν ὡς ἔργα Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ ἄλλας μεταφράσεις τὰς ὁποίας οὗτος ἐπραγματοποίησε (κυρίως λημμάτων ἐκ τοῦ